ePublishing

Byzantina Symmeikta

Vol 35 (2025)

BYZANTINA SYMMEIKTA 35

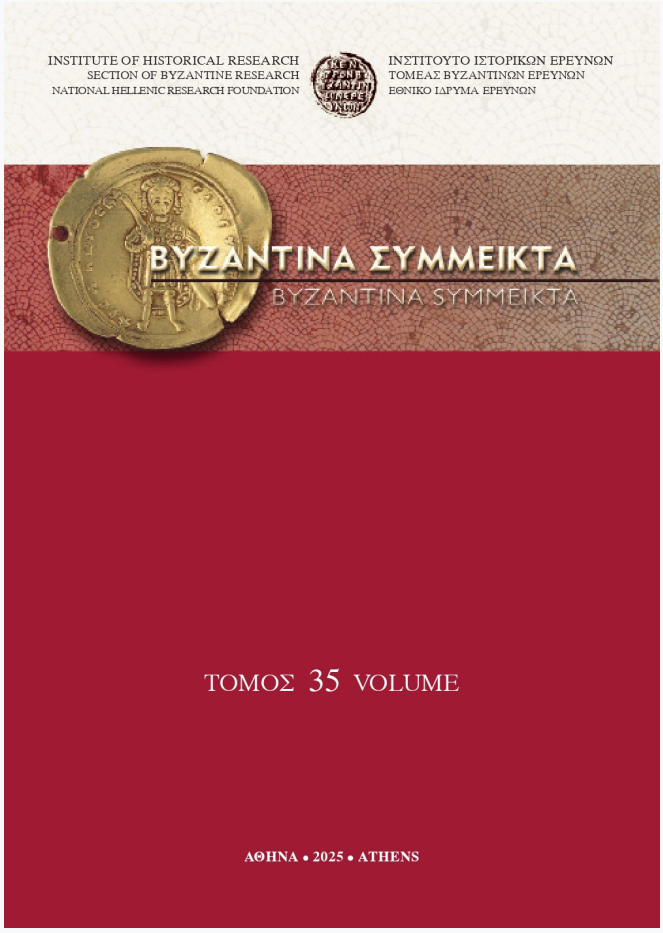

Eirene-Sophia Kiapidou, Byzantine Historiographical Prefaces (4th–15th Centuries): A Study on the Praxis and Culture of Writing History in B yzantium (Byzantioς: Studies in Byzantine History and Civilization 23), Turnhout 2025

Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: 10.12681/byzsym.43733

Copyright © 2026, Στυλιανός Λαμπάκης

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

To cite this article:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Σ. (2025). Eirene-Sophia Kiapidou, Byzantine Historiographical Prefaces (4th–15th Centuries): A Study on the Praxis and Culture of Writing History in B yzantium (Byzantioς: Studies in Byzantine History and Civilization 23), Turnhout 2025. *Byzantina Symmeikta*, *35*, 449–451. https://doi.org/10.12681/byzsym.43733

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 17/02/2026 18:10:54

Eirene-Sophia Kiapidou, *Byzantine Historiographical Prefaces (4th–15th Centuries): A Study on the Praxis and Culture of Writing History in Byzantium* (Byzantios: Studies in Byzantine History and Civilization 23), Turnhout 2025, 268 σελίδες. ISBN 978-2-503-61251-5

Τὸ παρουσιαζόμενο βιβλίο ἑστιάζει στὰ προοίμια τῶν βυζαντινῶν ἱστοριογραφικῶν κειμένων (ἀπὸ τὸν 4ο ὡς τὸν 15ο αἰ)[1]. Ἀποτελεῖ κατὰ κάποιον τρόπο "an update" (σ. 24) τοῦ κλασσικοῦ (καί, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, χρήσιμου ἀκόμα) ἔργου τοῦ H. Lieberich, *Studien zu den Proömien in der griechischen und byzantinischen Geschichtsschreibung. II. Die byzantinischen Geschichtsschreiber und Chronisten* (München 1900): τὸ συγκεκριμένο βιβλίο ἦταν γραμμένο βεβαίως μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς παραδοσιακῆς Quellenforschung, ἐμμένοντας στὶς διακειμενικὲς σχέσεις τῶν βυζαντινῶν προοιμίων μὲ τὰ ἀρχαῖα πρότυπα. Καθὼς ὅμως ἡ πρόσφατη ἔρευνα γιὰ τοὺς βυζαντινοὺς ἱστοριογράφους καὶ χρονογράφους ἔχει κατευθυνθεῖ σὲ νέες προσεγγίσεις, εἶναι ἰδιαιτέρως εὐπρόσδεκτη ἡ πρόσφατη αὐτὴ σφαιρικὴ ἐπισκόπηση, ποὺ ἐξετάζει τὰ προοίμια ὡς παρα-κείμενα τῆς βασικῆς ἱστοριογραφικῆς ἀφήγησης, μὲ ἀφετηρία τὶς ἀπόψεις τοῦ G. Genette[2]. Σύμφωνα μὲ τὸν Γάλλο θεωρητικὸ τῆς λογοτεχνίας τὰ προοίμια λειτουργοῦν ὡς "διάμεσο" μεταξὺ συγγραφέα καὶ ἀναγνώστη, καὶ ἡ λειτουργία τους ἀποσκοπεῖ στὸ νὰ ἀπαντήσει σὲ δύο ἐρωτήματα: στὸ γιατί καὶ τὸ πῶς πρέπει νὰ διαβάσει κάποιος τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ. Τὰ παραδείγματα τοῦ Genette βεβαίως ἀντλοῦνται ἀπὸ σύγχρονα λογοτεχνικὰ κείμενα, ἀλλὰ προσφέρουν τὸ θεωρητικὸ πλαίσιο γιὰ ἀνάλογη ἐξέταση τῶν βυζαντινῶν ἱστοριογραφικῶν προοιμίων. Ὅλα αὐτὰ ἐκτίθενται στὸ πρῶτο τμῆμα τοῦ εἰσαγωγικοῦ κεφαλαίου (Προκαταρκτικὲς παρατηρήσεις, σσ. 17-32),

1. Χρονολογικὸς πίνακας τῶν προοιμίων ποὺ συζητοῦνται παρατίθεται στὶς σσ. 15-16.

2. G. Genette, *Seuils* (Paris 1987 καὶ 2002). Χρησιμοποιήθηκε ἡ ἀγγλικὴ μετάφραση τοῦ J. E. Lewin, *Paratexts: Thresholds of Interpretation* (Cambridge 1997).

τὸ ὁποῖο ὑποδιαιρεῖται σὲ πέντε ἑνότητες, ποὺ ἀναφέρονται ἀντιστοίχως: στὶς τρέχουσες κατευθύνσεις τῆς ἔρευνας περὶ τὴν βυζαντινὴ ἱστοριογραφία, στὴν ἔλλειψη βυζαντινῶν θεωρητικῶν κειμένων γιὰ τὸ *πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν*, στὶς ἀπόψεις γιὰ τὰ προοίμια στὴν σύγχρονη βιβλιογραφία· καὶ οἱ δύο τελευταῖες ἑνότητες ἐπικεντρώνονται στὴν σημασία καὶ τὴν λειτουργία τῶν προοιμίων, τὰ ὁποῖα, ὡς ξεχωριστὴ ὁμάδα μικροκειμένων, συντελοῦν στὴν κατανόηση τῶν θεωρητικῶν προσεγγίσεων τῶν βυζαντινῶν σχετικὰ μὲ τὴν συγγραφὴ ἱστορίας. Στὴν συνέχεια στὸ δεύτερο τμῆμα τῆς εἰσαγωγῆς (σσ. 33-59) παρουσιάζονται συνοπτικὰ τὰ προοίμια στὰ κλασσικά, στὰ ἑλληνιστικὰ καὶ στὰ ρωμαϊκὰ ἱστοριογραφικὰ κείμενα, μὲ ἔμφαση στὰ στοιχεῖα ποὺ ἐπηρέασαν τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς.

Τὸ 1ο κεφάλαιο (σσ. 61-122) τιτλοφορεῖται "The Prefatory Communication Situation in Byzantine Historiography", παραλλάσσοντας κάπως ἀντίστοιχο τίτλο κεφαλαίου στὸ βιβλίο τοῦ Genette[3]: ἐδῶ παρουσιάζεται λεπτομερῶς, καὶ μὲ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα, σὲ ὀκτὼ ἑνότητες, ἡ "τυπολογία" τῶν προοιμίων, ὅπως α) ἔκταση, β) θέση (σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις ὑπάρχουν προοίμια ὄχι μόνο στὴν ἀρχὴ τοῦ ἱστοριογραφικοῦ ἔργου, ἀλλὰ καὶ παρεμβαλλόμενα), γ) χρόνος σύνθεσης (συνήθως μετὰ τὸ πέρας τῆς συγγραφῆς τοῦ ἀντιστοίχου ἱστοριογραφικοῦ κειμένου), δ) ἀποδέκτες, ε) συγγραφέας, ς) τίτλος, ζ) εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ (ὅπως ἔμμετροι, ἐπιστολικοὶ καὶ ρητορικοὶ πρόλογοι), η) πρωτοτυπία καὶ μίμηση.

Τὸ δεύτερο καὶ ἐκτενέστερο κεφάλαιο (σσ. 123-210) ἐπικεντρώνεται σὲ εἰδικότερη ἐξέταση 30 "περίτεχνων" (elaborated) προοιμίων ποὺ δὲν ἔχουν περιοριστεῖ στὴν "συμβατικὴ" προλογικὴ λειτουργία ἀλλὰ ἔχουν συντεθεῖ μὲ ἰδιαίτερη φροντίδα ὡς πρὸς τὴν μορφὴ καὶ τὸ περιεχόμενο. Ἡ συγγραφέας στοχεύει στὸ νὰ δοθεῖ ἀπάντηση σὲ ποιό κοινὸ ἀπευθυνόταν κάθε προοίμιο καὶ σὲ τί ἀποσκοποῦσε, ἀλλὰ καὶ στὸ ἂν τυχὸν ἐκφράζει κάποιες θεωρητικὲς ἀρχὲς σχετικὰ μὲ τὴν ἱστοριογραφία. Κατατοπιστικοὶ πίνακες συμπληρώνουν τὰ γραφόμενα καὶ συντελοῦν στὴν καλύτερη κατανόηση τῆς ἐπιχειρηματολογίας.

Στὸ τρίτο κεφάλαιο τέλος (σσ. 211-229) προβάλλονται οἱ ἀντιλήψεις περὶ συγγραφῆς ἱστορίας, ὅπως προκύπτουν ἀπὸ τὰ κείμενα, σὲ 5 ἑνότητες: α) οἱ δεξιότητες τοῦ συγγραφέα, β) ἡ οὐσία καὶ ἡ ἀξία συγγραφῆς ἱστορίας, γ) ἡ πρακτικὴ τῆς συγγραφῆς ἱστορίας καὶ δ) ὁ ἀναγνώστης / ἀκροατής. Στὴν πέμπτη ἑνότητα συνοψίζεται ἡ ἀνάλυση τῶν προηγουμένων.

---

3. "The prefatorial situation of communication", στὶς σσ. 161-194 τῆς ἀγγλικῆς μετάφρασης ποὺ σημειώνεται παραπάνω στὴν σημ. 2.

Ἡ πραγμάτευση ἔχει ἐκμεταλλευθεῖ εὐρύτατα τὴν παράλληλη βιβλιογραφία, ποὺ παρατίθεται ἐξονυχιστικὰ (σσ. 231-251). Ὡστόσο γιὰ λόγους "ἱστορικοὺς" θὰ μποροῦσαν νὰ ἔχουν ἀναφερθεῖ ὁρισμένοι ἀκόμη τίτλοι, π.χ., ἡ διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ τοῦ N. M. Παναγιωτάκη γιὰ τὸν Λέοντα Διάκονο[4], ὅπως καὶ τὸ βιβλίο τοῦ N. Zorzi γιὰ τὸν Νικήτα Χωνιάτη[5]. Τὸ ἄρθρο τοῦ Γ. Παπαγιάννη, "Διαβάζοντας τὸ προοίμιο τῆς *Χρονικῆς Διηγήσεως* τοῦ Νικήτα Χωνιάτη: Φιλολογικὲς παρατηρήσεις"[6], προφανῶς κυκλοφόρησε μετὰ τὴν παράδοση πρὸς ἐκτύπωση τοῦ παρουσιαζόμενου βιβλίου.

Ἡ τυπογραφικὴ ἐπιμέλεια εἶναι πολὺ προσεγμένη, μὲ τὴν γνωστὴ ἀκρίβεια καὶ καλαισθησία τῶν ἐκδόσεων Brepols. Σποραδικὰ συναντῶνται κάποια παροράματα, ὅπως N. Leone, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ E. Leone (σ. 171 σημ. 193, σ. 261), Michaelis Attaliates, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Michaelis Attaliatae (σ. 102, σημ. 180, 181, σ. 236), καίσαρ (σ. 163), Tsakmadis ἀντὶ Tsakmakis (σ. 36 σημ. 18, σ. 122 σημ. 261, σ. 249), κ.ἄ. Οἱ μικρολεπτομέρειες αὐτὲς βεβαίως δὲν ἀναιροῦν τὸ γεγονὸς ὅτι μὲ τὴν παροῦσα ἔρευνα ἡ βιβλιογραφία ἐμπλουτίζεται μὲ ἕνα χρησιμότατο βοήθημα ποὺ διαφωτίζει ἐπαρκέστατα τὸ βασικὸ ἐρώτημα, πῶς ἐννοῦσαν οἱ Βυζαντινοὶ τὴν συγγραφὴ ἱστορίας, τόσο στὴν θεωρία, ὅσο καὶ στὴν πράξη. Καὶ τὸ κυριότερο, μὲ ἄφθονα παραθέματα, καὶ πρὸ πάντων παραπέμποντας στὰ πρωτότυπα κείμενα (μὲ ἀντίστοιχες ἀγγλικὲς μεταφράσεις στὴν πλειονότητα τῶν περιπτώσεων), σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν πρακτικὴ ποὺ ἔχει ἐπικρατήσει σὲ μεγάλο βαθμό (κυρίως στὴν ἀγγλοσαξονικὴ βιβλιογραφία), νὰ ἐξοβελίζονται τὰ πρωτότυπα ἑλληνικὰ χωρία καὶ νὰ ἀντικαθίστανται ἀπὸ ἀγγλικὲς μεταφράσεις[7].

Στυλιανος Λαμπακης
Ὁμότιμος Διευθυντὴς Ἐρευνῶν
Ἰνστιτοῦτο Ἱστορικῶν Ἐρευνῶν/ΕΙΕ

4. N. M. Παναγιωτακης, Λέων ὁ Διάκονος. Α΄. Τὰ βιογραφικά. Β΄. Χειρόγραφα καὶ ἐκδόσεις, *ΕΕΒΣ* 34 (1965), 1-138.

5. N. Zorzi, *La storia di Niceta Coniata. Libri I-VIII: Giovanni II e Manuele I Comneno. Materiali per un commento* (Istituto Ellenico di studi bizantini e post-bizantini di Venezia – Biblioteca – N° 31), Venezia 2012.

6. Στὸν τόμο E. Motos Guirao – P. Papadopoulou (eds.), *Escribir la Historia en Bizancio. Γράφοντας τὴν Ἱστορία στὸ Βυζάντιο,* Granada 2024, 357-367.

7. Κατόπιν αὐτοῦ ξενίζει τὸ ὅτι ὁρισμένοι τίτλοι ἔργων, ἀλλὰ καὶ καθιερωμένες ἑλληνικὲς βυζαντινολογικὲς σειρὲς μεταγράφονται σὲ greeklish (π.χ. Biblos Chronikê, Chronikê Diêgêsis, Syggrafê Historiôn, Meletes Byzantinês Grammateias, Byzantina keimena kai meletes, Mesaionikê Bibliothêkê, Keimena Byzantinês Historiographias, κ.ἄ.).